

Чала Ю. П., асп.
*Київський національний університет імені
Тараса Шевченка*

ПЕРЕКЛАД КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНИХ ЗНАКІВ ВІКТОРІАНСЬКОЇ ДОБИ У ПАРАТЕКСТІ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ.

Паратекст – це текстове оточення сценічної дії, він складається з мовленнєвих жанрів (термін М. М. Бахтіна) – заголовку, епіграфу, присвяти, посилань, змісту і, головне, ремарок. Єдність діалогічного тексту (реплік) та паратексту (зокрема, авторських ремарок) утворює текст п'єси.

Сценічні ремарки – це особливий вид тексту, який у другій половині XIX ст. став для драматургів засобом вираження додаткового смислу, думок та ідей, а також авторського аналізу та оцінок, які вони намагалися донести до своєї аудиторії. Дослідниця Н. І. Іщук-Фадєєва займалася дослідженням еволюції поняття «ремарка» [1]. Вона зазначає, що епохою ремарки в історії театру було раннє середньовіччя. Реалізацією драми того періоду була дія, інакше кажучи, жест, який представляв багато варіантів для розуміння. Тому драматурги спочатку описували його у ремарці, а потім він відтворювався актором. Отже, в епоху середньовіччя ремарка була важливішою, ніж діалогічне слово. Театр Вільяма Шекспіра був вже театром дієвого слова, який, на відміну від театру середньовіччя, не міг реалізуватися у пантомімі. За часів розквіту театру Шекспіра, незважаючи на поступову трансформацію, ремарка залишалася функціональним,

нехудожнім текстом, адресованим акторові. Ремарки виступали своєрідними вказівками для акторів, наприклад, як рухатися по сцені. Ремарка зберігала свою безособистісну природу і свою жорстку функціональність протягом тривалого періоду. Такого типу ремарки зустрічаються у драматургії Корнеля, Расіна та російських драматургів XVIII століття. Наприкінці XIX століття – часи, коли писали Б. Шоу та О. Вайльд, з'явилася нова – «інтелектуальна» драма. Ремарка із допоміжного, суто технічного сценічного засобу стала прийомом, який підкреслював присутність автора у п'єсі та його ставлення до героя, тобто, ремарки виступали своєрідним «текстом у тексті». Поступово ремарка набула статусу самостійного художнього тексту зі всіма структурними особливостями, наприклад, відносною завершеністю. Пройшовши довготривалу еволюцію, ремарки драматургічних творів докорінно змінили свої функції: від організації сценічної дії до одного з головних засобів вираження авторської позиції.

У п'єсах О. Вайльда та Б. Шоу уперше здійснюється спроба змінити традиційні, «класичні» функції ремарки. Ця спроба повністю спростувала думку про допоміжну роль ремарок: ремарка як «фон» дії та «коментар» до неї. Суттєва відмінність п'єс Б. Шоу від творів інших драматургів полягає у тому, що вони розраховані, головним чином, на читацьку аудиторію, що, правда, не позбавляє їх сценічності. Ремарки у п'єсах Б. Шоу – це окремий жанр, можна сказати, своєрідний прозовий твір, що відкриває перекладачеві додаткові шляхи для їхнього перекладу.

У п'єсах О. Вайльда та Б. Шоу ремарка стає фактично головним чинником характеристики персонажа, найважливішим

засобом репрезентації культури та соціуму, в яких він живе. У ремарках драматурги представляли докладну характеристику зовнішності, одягу, аксесуарів своїх героїв, а також детально описували внутрішнє опорядження їхніх будинків, акцентуючи ті елементи, які були знаковими для сучасників і розширяли їхнє уявлення про персонажів.

Б. Шоу писав ремарки і для читачів, і для театру. Саме в ремарках драматург давав цінні вказівки постановникам, акторам, художникам-декораторам. Ремарки у п'єсах Б. Шоу можна, не вагаючись, назвати самостійним текстом, який живе власним життям, не завжди перетинаючись із драматичним розвитком. Паратексти п'єс Б. Шоу та О. Вайльда буквально рясніють культурно-маркованими знаками, які надзвичайно розсувають рамки усього твору, надаючи йому глибини і значущості. Вони містять величезну кількість культурних та темпоральних знаків епохи Вікторіанства, які допомагають передати особливості матеріальної культури вікторіанців, описати предмети інтер'єру, мистецтво, книги. Переклад саме культурно та темпорально-маркованих знаків, найбільша концентрація яких припадає на ремарки, вимагає від перекладача найбільшої уваги та застосування у процесі перекладу спеціальних перекладацьких прийомів. Зникнувши назавжди, Вікторіанство і зараз породжує у свідомості англійців досить чіткий «асоціативний шлейф» минулого, який сучасні автори продовжують свідомо створювати у своїх творах за допомогою культурних маркерів XIX століття. Б. Шоу, О. Вайльд, а також автори прозових творів, які були безпосередніми свідками Вікторіанської епохи, відтворювали її особливості на сторінках своїх книг. Для того, щоб передати читачеві тексту

перекладу «асоціативний шлейф», аналогічний тому, який виникає у носія оригінальної мови та культури, перекладач має пояснити усі текстові одиниці, наповнені соціокультурним змістом. Представляючи докладний опис інтер'єру вікторіанської оселі, Б. Шоу допомагає читачеві зрозуміти характери героїв, побачити особливості XIX століття. Отже, урахування інформації історичного та культурно-соціального плану є обов'язковим для здійснення повноцінного перекладу.

Тяжіння Шоу до епічності драматичного твору було неухильним. Ремарки в його п'єсах не тільки розпочинають дію, але постійно чергуються з діалогічним текстом. Відомо, що спочатку драматург писав діалоги, а потім брався за ремарки. Автор найбільших за обсягом ремарок, які відтворюють біографію героїв, описують їхні політичні погляди, соціальний статус, включаючи найдрібніші подробиці костюму, заявляв, що «не дав би й шеляга за п'єсу, яку не можна ставити в сукнах та тогах з тим самим успіхом, з яким вона ставиться у сучасних костюмах найкращого крою і розкішних декораціях, що зображують витончені вітальні» [4:554]. За допомогою ремарки, Шоу подавав розгорнуту «візитну картку» свого персонажа, про яку читач не забував, читаючи, безпосередньо, текст п'єси.

Отже, ремарки Бернарда Шоу виступають дійсно самостійними літературними творами, метою яких є не лише пояснення діалогів, але також репрезентація дійсності, опис англійської культури, мистецтва, способу життя та звичок британського народу.

Критерії успішності перекладу драматургічного твору були визначені І. Левим у книзі «Мистецтво перекладу»: 1) переклад драматургії має бути розрахованим на читання (більшість

класичних п'єс частіше читають, ніж дивляться у театрі); 2) переклад драматургії має бути розрахованим на постановку у театрі [2:216]. Переклад ремарок відіграє однаково важливу роль для здійснення як першої, так і другої умови. Але, на наш погляд, перша умова вимагає від перекладача особливої уваги та ерудиції, оскільки усі драматургічні твори, спочатку читають, а вже потім на них чекає постановка на сцені театру, або існування лише у якості прозового твору. І. Левий зазначав, що «текст театральної п'єси – це не замкнений мовний ряд, а скоріше, динамічна система семантичних імпульсів, з яких у взаємодії з іншими елементами спектаклю (актор, сцена) створюються його художні компоненти (положення, ансамблі)» [2:209]. Розвиваючи цю думку, вчений стверджував, що підхід до перекладу драматичного твору не можна звести до якоїсь універсальної установки, наприклад, до установки на субституцію стилю епохи, модернізацію, або підкреслення історичних, документальних елементів п'єси [2:209].

Драматурги докладно описували інтер'єр англійських будинків кінця XIX століття не для загромадження сцени, а для пояснення усіх моментів культурного порядку характерних для Вікторіанської епохи. Тому перекладач не має права при перекладі скорочувати ремарки, вилучати з паратексту неважливі, на його думку, деталі. Передача культурно та темпорально-маркованих знаків епохи при перекладі драматичних творів Б. Шоу та О. Вайльда має здійснюватись за допомогою застосування спеціальних перекладацьких прийомів.

Найвідомішою з усіх п'єс Бернарда Шоу вважається п'єса «Пігмаліон». Ця п'єса репрезентує другу половину XIX століття в Англії, – час, коли почали з'являтися перші спроби піддати

сумніву вікторіанські ідеали, звичаї та традиції англійців, що формувалися протягом тривалої епохи правління королеви Вікторії. Але усі атрибути Вікторіанства, від предметів матеріальної культури до вікторіанських ідеалів, ще залишалися домінуючими у будинках британців. Величезну увагу Бернард Шоу приділяв **опису інтер'єра**. Прикладом може бути ремарка, у якій драматург зображує вітальню місіс Хігінс.

*“In the middle of the room there is a **big ottoman**; and this, with the **carpet, the Morris wall-papers, and the Morris chintz window curtains and brocade covers of the ottoman and its cushions, supply all the ornament** , and are much too handsome to be hidden by **odds and ends of useless things**” [12:52]. – «велика **оттоманка, і ця турецька тахта, разом із килимом, Моррісовими шпалерами, та Моррісовими ж ситцевими гардинами, та парчевими покривалами на отоманці і її подушках, – ото і вся обстановка, яка сама собою надто гарна, й ту красу тільки скрадав би всякий непотрібний дріб'язок**» [8:37]. У п'єсі Б. Шоу представляє два улюблених вікторіанцями типи інтер'єру. Перша половина Вікторіанської епохи блискуче відтворена в будинку Генрі Гігінса на Вімпол Стріт, кімнати якого наповнені безліччю невеличких дрібничок, сувенірів та меблів. А друга – це вітальня місіс Гігінс, яка була прихильницею стилю Вільяма Моріса. Для того, щоб створити колорит Вікторіанської оселі другої половини XIX століття, драматург двічі вживає ім'я Вільяма Моріса, яке виступає темпоральним маркером. Цей стиль був домінуючим і в оселі Сомса Форсайта («Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі).*

*“Mrs. Marchmont and Lady Basildon, two very pretty women, are seated together on a **Louis Seize sofa**” [5:125] –*

«Місіс Марчмонт і Леді Безілдон сидять поряд на елегантній канапці в стилі Людовіка XVI» [14:127]. “A Louis Seize sofa” – важлива деталь інтер’єру. Драматург усаджує на цю канапку двох персонажів: легких, тендітних жінок, які були дуже схожими на ляльок. Їхня рафінованість підкреслюється за допомогою невеличкої, граціозної канапки. Якою саме була канапа в стилі Людовіка XVI читач не може уявити без додаткового пояснення. Перекладачка Т. Некряч передає маркер *“a Louis Seize sofa”* шляхом додавання у перекладі прикметника *«елегантний»*, що дає можливість розкрити конотації цього знакового елементу матеріальної культури. Також при перекладі додається слово *«стиль»*. У стилі Людовіка XVI виготовлялися меблі французького класицизму останньої чверті XVIII ст. У цей час у Франції остаточно оформився новий напрямок мистецтва, який прийшов на зміну витонченого стилю рококо. Така зміна стилів відбувалася поступово. Невдовзі після закінчення війни 1765 року, форми та прикраси французьких меблів почали приймати все більш спокійний вигляд. Стиль Людовіка XVI був реакцією на надмірну вигадливість форм рококо, і у ранній період розвитку ще не представляв різкого контрасту. Розквіт стилю Людовіка XVI припадає на 1774-1789 роки.

Декоративні тканини:

Словосполучення *“a divan cushioned in Morris chintz”* [12:52] у перекладі – *«диванчиком із подушками, обтягненими Моррісовим ситцем»* [8:37]. Багато варіантів перекладу має слово *“chintz”*. У словнику *“chintz – smooth cotton cloth that is printed with flowery patterns and used for making curtains, furniture covers etc”* [15:217]. Видається доцільним при перекладі передати *“chintz”* – *«самун»*, тобто тканина більш

дорожча, ніж **«ситець»**, і більш зрозуміла, ніж **«кретон»**. Ситець рідко буває лискучим, а сатин – завжди. У вікторіанську епоху цей матеріал виконував функції сучасних шпалер і був дуже розповсюдженим.

Предмети обстановки вікторіанського помешкання:

Б. Шоу любив описувати найдрібніші деталі вікторіанської оселі. І у наш час Вікторіанська епоха, нагадуючи часи розквіту Британської Імперії, має у свідомості англійців тільки позитивні конотації. Детально описана у вступній ремарці кімната героїні п'єси “Too true to be good” – «Гірко, але правда»: *“The furniture includes a very handsome dressing table with silver-backed hairbrushes and toilet articles, a **dainty pincushion**, a stand of rings, a jewel box of black steel with the lid open and a rope of pearls heaped carelessly half in and half out...”* [13:1131]. – «Обстановку спальни составляют: изящный туалетный стол, на нем щетки с серебряными ручками и другие туалетные принадлежности, **пестрая подушечка для булавок**, подставка для колец и открытый ящичек из черной стали, через край которого свешивается небрежно брошенная нитка жемчуга;» [9:418].

Сума елементів оздоблення вікторіанської оселі та предмети побуту вікторіанців, наявні у текстах романів, виступають виразними культурно-маркованими знаками тієї епохи. Більшість з них досить легко знаходять відповідники при перекладі. Проте деякі елементи насичені своєрідним змістом, який практично не відтворюється при перекладі. **“Pincushion”** – **«подушечка для шпильок»** зустрічається не лише у творах, в яких автори зображують Вікторіанську епоху, а у багатьох творах англійської літератури. Це знакова вікторіанська

одиниця, яку Вільям Теккерей виносить у назву розділу свого роману «Ярмарок суєти». Суттєво, що подушечки для шпильок були головним атрибутом не тільки кравців, а знаходилися у кожній вікторіанській оселі. Вони виконували не тільки своє функціональне призначення, але мали також символічний зміст, вікторіанські жінки залишали на цій подушечці записки для своїх чоловіків. Беккі Шарп, втікаючи з будинку міс Кроулі, теж залишає лист на подушечці для шпильок. Під час передачі прикметника *“dainty”*, перекладачка п'єси Віра Топер обрала відповідник *«пестрая»*, хоча, можливо, краще було застосувати прикметник «витончена» або «елегантна».

Для перекладу темпорального знаку *“gasalier”* [13:504] перекладач обрав не зовсім адекватний відповідник – *«газовая люстра»* [9:190]. Ми пропонуємо варіант «газовий ріжок», його можна було прикручувати, і таким чином зменшувати світло. Варіант «газовий ріжок» передає риси саме Вікторіанської епохи. Для адекватної передачі у тексті перекладу атмосфери Вікторіанської доби, відтвореної у п'єсі Бернарда Шоу, перекладач повинен зважати на культурно-марковані знаки оригіналу.

Характеристика *“They are types of exquisite fragility. Their affectation of manner has a delicate charm. Watteau would have loved to paint them”* [14:125]. – *«Обидві дуже гарнесенькі, тендітні, легенькі. Деяка афектація манер надає їм тонкої звабливості. Ватто охоче б написав їхні портрети»* [5:127] натякає на розніженість, якщо не розпущеність, зображених О. Вайльдом паній. Перекладачка Тетяна Некряч знайшла оптимальний відповідник для передачі словосполучення *“a delicate charm”* – *«звабливість»*. На

полотнах Ватто чітко простежується еротичність фігуранток, що підкреслює архетипові параметри творчості Ватто. Такі конотації можуть бути втрачені через відсутність у читача знань щодо творчості цього художника. Перекладач може або розширити текст, додаючи пояснення незнайомих культурно-маркованих знаків, або знайти оптимальний відповідник, який би розкривав приховані конотації.

Топоніми:

Топографія художнього твору є його невід'ємним і важливим для повноцінного сприйняття та розуміння тексту компонентом. І Бернард Шоу, і Оскар Вайльд часто характеризують героїв за допомогою адреси. Вона завжди виконує роль своєрідного маркера, який повідомляє про соціальний статус героїв п'єси. **“Wimpole Street” – «Вімпол-стріт»** – вулиця, паралельна знаменитій вулиці Харлі Стріт, на якій були розташовані будинки найвідоміших лікарів Англії. Ці вулиці знаходяться у центрі Лондону, і Б. Шоу проводить аналогію між діяльністю Генрі Гігінса і роботою лікаря. У перекладі ці конотації втрачаються. В цілому у тексті п'єси зустрічається дуже багато топонімів, які не пояснюються у перекладі.

Перекладачка п'єси «Як він брехав її чоловікові» російською мовою Н. Волжина [10] не пояснює у тексті перекладу топонімів, які містять величезний обсяг інформації, невираженої автором експліцитно, але зрозумілої читачеві-англійцю. «Кромвел-Род» була, і залишається зараз, вулицею, на якій оселялися виключно аристократи та заможні буржуа. Вона знаходиться у великому Кенсінгтонському районі – осередку світського суспільства. Написана у 1904 році п'єса репрезентує останні роки Вікторіанської епохи, тобто, зміну століть, коли стабільність

та поважність Вікторіанства все ще залишалася в будинках та серцях англійців, але поступово замінювалася новою Едвардіанською епохою. Важливим для розуміння п'єси є факт, що **“South Kensington”** наприкінці XIX століття був районом нуворишів: розбагатілі вікторіанці оселялися там в розкішних будинках. Вони утворили клас багатіїв, які не унаслідували вікові культурні традиції попередніх поколінь. У той час з'явилося поняття «нова розкіш», що означало «деяку обмеженість, неосвіченість, поганий смак». Тому фраза: **“The room is furnished in the most approved South Kensington fashion”** [14:183] – **«в излюбленном Саут-Кенсингтоном стиле»** [10:611] є знаковою, оскільки вона приховує цілий шар інформації, яка характеризує вікторіанський соціум та культуру.

Книги, журнали:

Порівняймо також уривок тексту п'єси “Widowers’ houses” – «Будинки вдівця», в якому Шоу описує бібліотеку вілли Сарторіуса у Сарбітоні, та переклад українською мовою. *“In the library of a handsomely appointed villa at Surbiton. ...The fireplace, decorated for summer, is close behind him: the window is in the opposite wall. Between the table and the window Blanche, in her prettiest frock, sits reading **The Queen**. The door is in the middle. All the walls are lined with shelves of smartly tooled books, fitting into their places like bricks”* [11:10]. – *«У бібліотеці гарно обставленої вілли в Сарбітоні. ... Позад нього – камін, прикрашений на літо квітами, у протилежній стіні вікно. Між столом і вікном сидить Бланш, зодягнена у своє найкокетливіше плаття; вона читає журнал **“The Queen”**. Посередині стіни двері, пофарбовані, як і всі меблі, під червоне дерево, з мідним оздобленням, ліпними колонками й*

фронтоном нагорі. Уздовж всіх стін – полиці з книжками в розкішних обкладинках, притисненими одна до одної, мов цеглини». [7:48]. Перекладач переносить у свій текст, але ніяк не пояснює яскравий культурно та темпорально-маркований знак Вікторіанської епохи – журнал **“The Queen”**. Втім, за його допомогою Б. Шоу прекрасно характеризує героїню п’єси Бланш. **“The Queen”** – світський журнал, який був дуже популярним за часів правління королеви Вікторії. У ньому можна було прочитати світські новини та плітки про королівську родину та осіб, наближених до королівського двору. Зараз в Англії видається журнал такого типу під назвою **“Royalty”**. На нашу думку, у перекладі доцільно було додати слово «світський», і читачеві стало б зрозуміло, якій літературі віддавала перевагу Бланш.

Фалеристика та титули вікторіанців:

Н. Б. Мечковська у книзі «Семиотика: Язык. Природа. Культура» виділяє серед знаків знаки-артефакти: предмети культа, регалії, архітектурні та скульптурні споруди [3:181]. На нашу думку, значні труднощі для перекладу представляє фалеристика. Ордена та регалії містять величезну кількість конотацій, що вимагають від перекладача додаткових знань та ерудиції.

Наприклад, назва п’єси Бернарда Шоу **“O’Flaherty, V.C.”** у перекладі російською мовою передана – **«О’Флаэрти, кавалер ордена Виктории»** [10]. На наш погляд, перекладач п’єси правильно розшифрував аббревіатуру у назві п’єси, а також пояснив значення ордену Вікторії у коментарі: орден Вікторії – це орден, яким нагороджували за патріотичні заслуги перед Вітчизною. Винесена автором у назву аббревіатура **“V.C.”** може

залишитися невідомою читачеві перекладу, якщо перекладач не застосує комплексний підхід до перекладу: прийом описового перекладу та пояснення у коментарі. Такі особливості англійської культури повинні бути відображені у перекладі, оскільки, відсутні у мовній картині світу українського народу, вони можуть ставати причиною виникнення лакун у процесі сприйняття та розуміння художнього тексту.

Семіотична одиниця, представлена у тексті оригіналу лише одним словом, дуже часто містить великий зміст, несе смисли, які у читача-англійця не викликають труднощів у процесі розуміння, але залишаються незрозумілими для читача перекладу.

П'єси Бернарда Шоу та Оскара Вайльда відзначаються великою кількістю культурно та темпорально-маркованих знаків, найбільша концентрація яких випадає на ремарки. Ці знакові елементи паратексту допомагають авторам створити неповторний «асоціативний шлейф», який читачі-англійці можуть сприйняти без особливих зусиль. Завданням перекладача п'єс Б. Шоу та О. Вайльда є передача «асоціативного шлейфу» Вікторіанської епохи при перекладі за допомогою спеціальних перекладацьких засобів та стратегій.

Переклад паратексту драматичних творів суттєво відрізняється тим, що перекладач має «додаткову свободу дій» у процесі досягнення при перекладі динамічної еквівалентності. Тому набагато ширші за обсягом та більш суттєві пояснення незрозумілих одиниць паратексту є цілком виправданими. Для передачі культурно та темпорально-маркованих знаків, які містяться у ремарках драматичного твору, перекладачі можуть

застосовувати внутрішньотекстові пояснення, описовий переклад та коментар.

Література

1. Ищук-Фадеева Н. И. Ремарка как знак театральной системы. К постановке проблемы // Драма и театр. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2001. – Вып. II. – С. 5-17.
2. Левый И. Искусство перевода / Пер. с чеш. Вл. Россельса, М.: Прогресс, 1974. – 397 с.
3. Мечковская Н. Б. Семиотика: Язык. Природа. Культура: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. филол., лингв. и переводовед. фак. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 432 с.
4. Шоу Б. О драме и театре: Сборник / Пер. с англ., сост. и автор вступ. статьи А.А. Аникст. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1963. – 640 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Вайльд, О. Ідеальний чоловік: П'ять п'єс О. Уайльда / Пер. з англ. Тетяни Некряч. – На правах рукопису. – Літературна частина Київського національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. – К. – 2004. – С. 125-208.
6. Уайльд, О. Портрет Дориана Грея: Роман. Рассказы. Пьесы / Пер. с англ. послесл. С. И. Бэлзы. – М.: Правда, 1987. – 480 с.
7. Шоу, Б. Будинки вдівця. Учень диявола: П'єси. – К. Держ. вид-во художньої літератури, 1956. – 226 с.
8. Шоу, Б. Пігмаліон / Пер. з англ. О. Мокровольського. / Тема. Громадсько-методичний журнал. К.: Київський громадський

освітньо-видавничий центр «Полікультурний світ», 1999. – № 4. – 128 с.

9. Шоу, Б. Полное собрание сочинений в шести томах. / Пер.с англ. Под общ. ред. А.А. Аникста и др. – Л.: Искусство, 1979. – Т.3. – 655 с.
10. Шоу, Б. Полное собрание починений в шести томах. / Пер. с англ. Под общ. ред. А.А. Аникста и др. – Л.: Искусство, 1978. – Т.4. – 654 с.
11. Shaw, B. Plays: Pleasant and Unpleasant. The I Volume, containing the four Pleasant Plays. London: Grant Richards, 1898. – 235 p.
12. Shaw, B. Pygmalion. M.: Higher school publishing house, 1972. – 139 p.
13. Shaw, B. The Complete Plays. – L.: Odhams Press Limited Long Acre, W.C., 1996. – 1404 p.
14. Wilde, O. The Ideal Husband / Five Plays. With an Introduction by Hesketh Pearson. – USA and Canada, Inc.: Bantam Books, 1961. – 300p.

Довідники

15. Longman Dictionary of English Language and Culture. (6th Ed.). L.: Pearson Education Ltd., 2003. – 1568 p.

У статті предметом розгляду виступають сценічні ремарки. Здійснюється аналіз засобів, які застосовують перекладачі для передачі культурно-маркованих знаків Вікторіанської доби при перекладі сценічних ремарок у п'єсах Б. Шоу та О. Вайльда.

The article deals with the problem of reproducing the author's remarks of drama in the process of literary translation. We study means, which the translators use for transference of culturally-marked signs of Victorian age. Shaw's and Wilde's plays are the object of our article.